

RIL 216-2013

Suomen Rakennusinsinöörien Liitto RIL ry

**Rakenteiden ja rakennusten
elinkaaren hallinta**

RILin julkaisuilla on oma kotisivu, joka löytyy osoitteesta www.ril.fi Kirjakauppa ko. kirjan kohdalta. Sinne on koottu tiedot julkaisun painoksista sekä mahdolliset lisäinformaatiot.

Palautetta RILin julkaisuista voi antaa RILin kotisivuilta www.ril.fi kohdasta Julkaisut Muut palvelut.

JULKAISIJA JA KUSTANTAJA:

Suomen Rakennusinsinöörien Liitto RIL ry

MYYNTI:

Suomen Rakennusinsinöörien Liitto RIL ry

Töölönkatu 4, 00100 Helsinki

Puh. 0207 120 600, fax 0207 120 619, email ril@ril.fi, www.ril.fi

ISBN 978-951-758-556-9 (nid.)

ISBN 978-951-758-563-7 (pdf)

ISSN 0356-9403

Painopaikka: Tammerprint Oy, 2013

Tämän teoksen osittainenkin kopiointi ja saattaminen yleisön saataviin on tekijänoikeuslain (404/61, siihen myöhemmin tehtyine muutoksineen) mukaisesti kielletty ilman nimenomaista lupaa.

Alkusanat

Yhteiskunnan **kestävän kehityksen** tavoitteet ovat nykyään kantava periaate ja lähtökohta kaikissa toiminnoissa. Maapallon resurssien rajat asettavat taloudellisesti, sosiaalisesti, kulttuurisesti ja ekologisesti kestäväälle kehitykselle suuria haasteita sekä globaalisesti, valtiokohdaisesti että paikallisesti. Erityisesti energia- ja materiaaliressurssien säästö sekä hiilidioksidipäästöjen vähentämien (mahdollisen ilmastonmuutoksen hillintä) ovat tärkeitä kestävän kehityksen tavoitteita. Kiinteistöjen osuus maamme energiankulutuksesta ja hiilidioksidipäästöistä onkin n. 40 %, joten rakennus- ja kiinteistöalan mahdollisuudet vaikuttaa kestävän kehityksen tavoitteisiin ovat merkittävät.

Kestävään rakentamiseen kuuluvat elinkaaren teknis-taloudelliset hallintamenetelmät ovat olleet 1990-luvulta lähtien voimakkaan tutkimuksen ja kehittämisen kohteena. 2000-luvulla on kehitystyö suuntautunut menetelmien käyttöönottoon sekä vapaaehtoisella pohjalla että määrärausten kautta. Energia- ja materiaalitalouden elinkaarioptimointi ja elinkaaren ajan päästöjen minimointi ovatkin nykyään rakentamissäädösten olennaisia lähtökohtia.

Kestävän rakentamisen kannalta on **elinkaariajattelu** välttämätön lähtökohta ja saa jatkuvasti rakentamisessa ja ylläpidossa yhä vahvemman jalansijan. Elinkaariajatteluun perustuvaa kestävän rakentamisen teknis-taloudellista konkretisointia kutsutaan **elinkaaritekniikaksi**.

Tämä ohje on v. 2001 julkaistun ohjeen **RIL 216-2001 Rakenteiden elinkaaritekniikka** laaja päivitys, jossa on otettu huomioon menetelmien ja käytäntöjen kehitys, mukaan lukien määräys- ja standardimuutokset. Julkaisun tavoitteena on toimia rakentamisen elinkaariajattelun teorian ja menetelmien perusteoksena. Ohjeen rakennetta on pyritty selkeyttämään ja käyttöä helpottamaan. Asioita, jotka nykyään löytyvät muista julkaisuista ja standardeista, on vähennetty.

Ohje käsittelee rakennusten ja rakenteiden kaikkia elinkaaren vaiheita. Ohjeessa käsitellään elinkaariajattelun toteuttamista erityisesti suunnittelussa, mutta myös toteutuksessa ja ylläpidossa sekä valmistukseen ja purkuun liittyvässä uudelleenkäytössä ja kierrätyksessä. Tarkastelu rajataan laajimmillaan rakennukseen ja pääosin sen rakenteisiin.

Päivitystyöstä on vastannut Asko Sarja (päätoimittaja) RILin Gunnar Åströmin avustamana. Kirjoitustyöhön ovat osallistuneet myös Esko Kerkkänen, Sakari Pulakka, Pekka Vuorinen ja Mikko Peltokorpi.

Suomen Rakennusinsinöörien Liitto RIL ry esittää parhaimmat kiitoksensa kirjoittajille, päätoimittajalle ja lausunnonantajille, jotka kaikki ovat osaltaan vaikuttaneet tämän julkaisun syntymiseen.

SUOMEN RAKENNUSINSINÖÖRIEN LIITTO RIL ry

Risto Vahanen
puheenjohtaja

Helena Soimakallio
toimitusjohtaja

Sisällysluettelo

1.	JOHDANTO	9
1.1	Kestävä rakentaminen ja elinkaarin hallinta	9
1.2	Ohjeen käyttöala ja tavoitteet	9
1.3	Elinkaaritekniikan määrittely ja sisältö	10
1.4	Käsitteet ja määritelmät	12
1.5	Kestävän rakentamisen CEN- ja ISO-standardointi	12
1.5.1	CEN-standardointi	12
1.5.2	ISO 14000 -sarjan standardit	16
2.	KESTÄVÄN RAKENTAMISEN PROSESSI	17
2.1	Prosessin vaiheet	17
2.2	Prosessin osapuolet ja niiden tehtävät	19
2.2.1	Yleistä	19
2.2.2	Tehtävänjako perinteisessä rakennushankkeen toteutustavassa	19
2.2.3	Tehtävänjako elinkaarihankkeessa	21
2.3	Elinkaarilaatu – tavoitteiden ja vaatimusten perusta	21
2.4	Kestävän rakentamisen hankeprosessin sisältö – esimerkki	25
3.	ELINKAARISUUNNITTELU	31
3.1	Johdanto	31
3.2	Elinkaarisuunnittelun tehtävät ja menetelmät	31
3.2.1	Yleistä	31
3.2.2	Suunnittelutehtävät ja menetelmät	27
3.3	Elinkaarisuunnittelun prosessi	33
3.3.1	Yleistä	33
3.3.2	Tavoitemäärittely ja suunnittelun lähtötiedot	35
3.3.3	Rakenneteknisen elinkaarisuunnittelun tehtävät	38
	Kirjallisuutta	40
4.	ELINKAARISUUNNITTELUN MENETELMÄT JA TYÖKALUT	41
4.1	Yleistä	41
4.2	Rakennuksen ja rakenteiden käyttöikäsuunnittelu	41
4.2.1	Yleistä	41
4.2.2	Suunnittelujakso	41
4.2.3	Rakennusten ja rakenneosien suunnitteluikäluokittelu	42
4.2.4	Käyttöikäsuunnittelun kulku	45
4.2.5	Moduloitu käyttöikäluokittelu ja käyttöiän määrittely	46
4.2.6	Käyttöikäsuunnittelun laskentamenetelmät	49
	Kirjallisuutta kohtaan 4.2	50
4.3	Elinkaaritaloudellinen suunnittelu ja laskelmat	50
4.3.1	Yleisiä periaatteita	50
4.3.2	Investointisuunnittelu	52
4.3.3	Rakennuskustannusten laskenta	54
4.3.4	Elinkaarikustannusten laskenta	54
4.3.5	Kiinteistön arvontuotto	55
	Kirjallisuutta kohtaan 4.3	55

4.4	Luonnontaloussuunnittelu (ekologinen suunnittelu)	57
4.4.1	Yleistä	57
4.4.2	Rakennuksen elinkaaren ekologisten tekijöiden merkitys	58
4.4.3	Rakennusosien ja rakennuksen valmistusvaiheen ympäristöhaittojen laskenta	61
	Kirjallisuutta kohtaan 4.4	66
4.5	Energiatehokkuuden suunnittelu ja päästöjen hallinta.	67
4.5.1	Yleistä	67
4.5.2	Uudisrakentamisen määräykset	67
4.5.3	Energiatodistus ja rakennuksen energiatehokkuusluokka	69
4.5.4	Korjausrakentamisen rakentamismääräykset.	70
4.5.5	Rakennetun ympäristön energiankäyttö ja energian tuoton päästöt	72
4.5.6	Esimerkki asuinkerrostalon elinkaaren hiilijalanjäljestä eri energiatehokkuustasoilla	80
	Kirjallisuutta kohtaan 4.5	83
4.6	Suunnittelu uudelleenkäyttöä ja kierrätystä varten	84
4.6.1	Tarkoitus ja käyttö	84
4.6.2	Kierrätettävyysehdot ja suunnittelun yleiset periaatteet	85
4.6.3	Rakennusosien ja materiaalien valinta	86
4.6.4	Eri rakenneratkaisujen kierrätettävyyssominaisuuksia.	86
4.6.5	Suunnittelu rakennuksen purkua ja uudelleen- pystyttämistä varten	87
4.6.6	Rakennusosien suunnittelu uudelleenkäyttöä varten	87
	Kirjallisuutta kohtaan 4.6	90
4.7	Suunnittelu muuntojoustavuutta ja käyttötarkoituksen muutoksia varten	90
4.7.1	Johdanto	90
4.7.2	Käsitteitä	91
4.7.3	Muuntojoustavuuden hallinta, kun käyttötarkoitus ei muutu	91
4.7.4	Muuntojoustavuuden hallinta, kun käyttötarkoitus muuttuu	93
4.8	Laatuluokitus- ja sertifiointijärjestelmät	96
4.8.1	Yleistä	96
4.8.2	Elinkaarilaadun sertifikaatti DGNB	97
4.8.3	Suomessa käytettyjä ympäristölaadun luokittelu- järjestelmiä	98
4.9	Terveellisyysuunnittelu	104
4.9.1	Yleistä	104
4.9.2	Rakennuksen potentiaaliset terveyshaitat	105
4.9.3	Terveellisuuden varmistaminen rakennesuunnittelussa	107
4.9.4	Terveellisuuden varmistaminen talotekniikan suunnittelussa	110
	Kirjallisuutta kohtaan 4.9	115
4.10	Yleistetty rajatilasuunnittelu	116
4.10.1	Yleistetyn rajatilasuunnittelun tavoite ja sisältö	116
4.10.2	Rajatilatyytit	116
4.10.3	Betonirakenteiden säilyvyysrajatilat	118
4.10.4	Teräsrakenteiden säilyvyysrajatilat	118
4.10.5	Puurakenteiden säilyvyysrajatilat	118
4.10.6	Vanhanaikaistumisrajatilat	120
	Kirjallisuutta kohtaan 4.10	122

4.11	Säilyvyysuunnittelu ja käyttöikämitoitus	122
4.11.1	Säilyvyyden käyttöikämitoituksen menettely	122
4.11.2	Käyttöikämitoituksen menetelmät	123
4.11.3	Säilyvyyden rajatilamenetelmän materiaaliikohtaiset sovellukset	133
4.11.4	Betoni-teräs-liittorakenteet	147
4.11.5	Muuntokerroinmenetelmä	149
	Kirjallisuutta kohtaan 4.11	153
4.12	Vanhanaikaistumissuunnittelu ja -mitoitus	154
4.13	Ympäristöselosteet ja niiden käyttö	155
4.14	Monitavoitteinen päätöksenteko	157
4.14.1	Lähtökohta	157
4.14.2	Käyttöala	158
4.14.3	Tulosteet	158
4.14.4	Menetelmäkuvaus	159
4.14.5	Käsiteltävät hierarkiatasot	162
4.14.6	Vaihtoehtojen välinen valinta ja optimointi käytännön suunnittelussa	163
4.14.7	Sovellusesimerkki	164
	Kirjallisuutta kohtaan 4.14	166
5.	ELINKAARIHANKKEET	169
5.1	Johdanto	169
5.2	Elinkaarimalli rakennushankkeen toteutuksessa	170
5.3	Kilpailuttaminen	172
5.4	Elinkaarimalli rakentajan kannalta	173
5.5	Elinkaarihankkeen ominaisuuksia ja tulevaisuuden näkymiä	175
6.	YLLÄPITO JA KÄYTTÖ	177
6.1	Yleistä	177
6.2	Käyttö- ja huolto-ohje (huoltokirja)	177
6.2.1	Yleistä	177
6.2.2	Huoltokirjan sisältö	179
6.3	Asuinrakennusten ylläpito ja käyttö	185
6.4	Toimitilojen käyttö ja ylläpito	187
	Kirjallisuutta	187
7.	UUELLEENKÄYTTÖ JA KIERRÄTYS	189
7.1	Yleistä	189
7.2	Kierrätyksen perusteet	189
7.2.1	Lainsäädännölliset velvoitteet	190
7.2.2	Taloudelliset perusteet	194
7.2.3	Muut perusteet	194
7.3	Suunnittelijoiden rooli kierrätyksessä	194
7.3.1	Yleistä	194
7.3.2	Vastuukysymykset	195
7.4	Kierrätyksen suunnittelu	195
7.4.1	Yleistä	195
7.4.2	Rakennusjätteen välttäminen korjaushankkeissa	195
7.4.3	Kierrätysuunnitelma	196

7.5	Rakenteiden ja rakennusmateriaalien kierrätettävyys	197
7.5.1	Yleistä	197
7.5.2	Uudelleenkäyttö	197
7.5.3	Uusiokäyttö	197
7.6	Rakenteiden purku ja materiaalien hyödyntäminen	199
7.6.1	Yleistä	199
7.6.2	Rakenteiden purku ja kierrätystuotteiden laadunvalvonta .	202
7.6.3	Purkusuunnittelu	204
7.6.4	Purkuhankkeen suunnittelu	206
7.6.5	Purkaminen	207
7.6.6	Työturvallisuus	209
7.6.7	Esimerkkejä uusiokäytöstä	211
7.6.8	Energiahyötykäyttö	213
7.6.9	Hyödyntämiseen kelpaamattomat materiaalit	215
7.6.10	Kaatopaikkajätteet	218
7.6.11	Purkumateriaalien uudelleenkäyttö	218
	Kirjallisuutta	231
	LIITTEET	233
	Liite 1. Elinkaaritalouden laskentamenetelmät	233

Ilmoittajat

Ilmoitukset julkaisun lopussa.

NCC Rakennus Oy
Ramboll Finland Oy
Rautaruukki Oyj